

wojsko. W tym czasie obcy oddział AL, który niedawno pojawił się w okolicy, również zajął od miejscowej ludności dostarczania określonej ilości towarów, oczywiście bez zapłaty. Groził przy tym drastycznymi karami. Nic mogliśmy i nie chcieliśmy tego tolerować. Któregoś wieczoru, obserwowany nieustannie oddział AL, został przez nas rozbrojony w czasie spożywania kolacji. Nie padł przy tym ani jeden strzał. Zabrano broń maszynowa, część karabinów i amunicji. Poleciono również oddziałowi, pod groźbą poważnej rozprawy, wycofać się za Bug.

Powyższe wspomnienia częściowo obrazują sytuację NSZ, które bez żadnych dotacji zagranicznych musiały utrzymywać się. Dużą pomoc świadczyło społeczeństwo, a każda suma przekazana na cel organizacji była kwitowana i pokładana w prasie konspiracyjnej. Osoby ofiarodawców wymieniano pod pseudonimami, a rubryki nimi wypełnione zajmowały pokątne miejsce na ostatniej stronie biuletynu.

Jerzy Nachtman – „Kazimierz Olecki”

Oświadczenie Stefanii Gazdy

Gajrowskie dnia 20-X-1991 roku, gm. Wydminy, woj. suwalskie

Oświadczenie

Ja, Gazda Stefania, urodzona dnia 1 lutego 1913 roku, wieś Węgielnia, gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, obecnie zamieszkała we wsi Gajrowskie, gm. Wydminy, woj. suwalskie, oświadczam – w lutym 1946 roku w mojej wsi zakwaterował oddział partyzancki, który w godzinach rannych został przez zaskoczenie zaatakowany przez oddział sowiecki i UB z Elku. W jednostkach sowieckiej i UB brał udział Zaniewski Bolesław zam. w Orłowie, gm. Wydminy, woj. suwalskie. Wspólnie z bratem moim Augustynowiczem Stanisławem, obecnie niezijącym, wykopaliliśmy dół w lesie, ułożyliśmy sześć żołnierzy, którzy mieli porozcinane głowy, połamane nogi. Między nimi było dwóch oficerów. Następnie dowieziono trzech innych. Z bratem ułożyłam ich w mogile wspólnej. W mogile położyłam jednemu z nich w butelce obrazek Św. Teresy. Na mogile wraz z bratem postawiłam krzyż. Do dnia dzisiejszego opiekuje się tą mogiłą. Nadmieniam że, oddział partyzancki w lutym 1946 roku został zaatakowany przy pomocy wozów opancerzonych, jednostek sowieckich i UB. Wyżej wymienione oświadczenie jest zgodne z prawdą, co stwierdzam własnoręcznie podpisem wobec Jana Augustynowicza, jego żony Krystyny i Bobowicza Stanisława.

Gazda Stefania

[Podpisy świadków:] *Jan Augustynowicz, Krystyna Augustynowicz, Stanisław Bobowicz*

Roman Brzeziński

Brzeziński Roman Wojciech (1912 – 1970) ps. „Brzozka”, „Brzózka”. Oficer rezerwy WP; podporucznik (1937 r.), porucznik NSZ. Urodzony 26 kwietnia 1912 r. w Liścu Wielkim w powiecie koiński. W roku 1933 otrzymał maturę w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Słupcy. Trzy lata później otrzymał posadę nauczyciela w Pietrzykowie

Odszukane groby

oświadczami: w lutym 1946 r. w mojej wsi zakwaterował oddział partyzancki, który w godzinach rannych został przez zaskoczenie zaatakowany przez oddział sowiecki i UB z Elku. W jednostkach sowieckiej i UB brał udział ... (opuszczam nazwisko). Wspólnie z bratem moim Augustynowiczem Stanisławem, obecnie niezijącym, wykopaliliśmy dół w lesie, ułożyliśmy sześć żołnierzy, którzy mieli porozcinane głowy, połamane nogi. Między nimi było dwóch oficerów. Następnie dowieziono trzech innych. Z bratem ułożyłam ich w mogile wspólnej. W mogile położyłam jednemu z nich w butelce obrazek św. Teresy. Na mogile wraz z bratem postawiłam krzyż. Do dnia dzisiejszego opiekuje się tą mogiłą. Nadmieniam, że oddział partyzancki w lutym 1946 r. został zaatakowany przy pomocy wozów pancernych, jednostek sowieckich i UB. Wyżej wymienione oświadczenie jest zgodne z prawdą, co stwierdzam własnoręcznie

W dniu 1 listopada 1991 r. ks. proboszcz parafii w Rutkach poświęcił krzyż i mogiłę 12 żołnierzy III Brygady Wileńskiej, poległych 30 kwietnia 1946 r.

Tegoż 30 kwietnia dwa bataliony KBW wraz z funkcjonariuszami UB zaatakowały zgrupowanie Brygady, złożone z oddziałów WIN-u „Młota” i „Wiktor”. Atakujący użyli moździerzy i ekm-ów. Poległo 20 żołnierzy NZW, 13 ujęto, w tym rannych. Ta trzynastka została przewieziona do Białegostoku i poddana śledztwu połączonemu z kawataniem. Potem stanęli przed Sądem Doraznym, któremu przewodniczył Włodzimierz Ostapowicz, oskarżał wiceprokurator Czesław Łapiński, a w roli ławników najczęście występował Wacław Kosmal-ka i Mieczysław Zięba. Zapadły wyroki śmierci. Bierut odrzucił prośby o ulaskawienie: 8 czerwca 1946 r. zgodzono skazanych w podziemiach białostockiego więzienia.

Poległych zaś pod Śliwowem ukryła miejscowa ludność, żbito 12 trumien, groźbem zajęli się głównie młodzi chłopcy. Udało się też ukryć czterech rannych i zebrać broń, w tym 5 ręcznych karabinów maszynowych.

Oświadczenie

„Ja Gazda Stefania, urodzona dnia 1 lutego 1913 roku, wieś Węgielnia, gm. Jeleniewo, pow. Suwałki, a obecnie zamieszkała we wsi Gajrowskie, gm. Wydminy, woj. suwalskie,

podpisem wobec Jana Augustynowicza, jego żony Krystyny i Bobowicza Stanisława...

Gajrowskie dnia 20 X 1991 roku.” Udało się też ustalić, że oddział partyzancki zakwaterował w pobliskim majątku dwie sztuki bydła. O tym dowiedziała się Bezpieka. Ścigającym udało się „zjąć” wartownika, który zasnął na czuлке. Następnie zaatakowali odpoczywający oddział. Pojmanych zamordowano z wyjątkiem dwóch, których związanych drugiem kolczasnym przewieziono do Białegostoku: Zwłoki partyzantów przewieźli do grobu Stanisław Augustynowicz, Sawicki i Klimek.

W pobliżu wiosną 1946 r. Jan Bobowicz pochował jeszcze jednego partyzanta.

Takich mogił jest jeszcze wiele, pora najwyższa je oznaczyć, ustawić krzyże, a w miarę możliwości podać także nazwiska (pseudonimy) pochowanych.

Tekst ten powstał w oparciu o materiały udostępnione przez Stowarzyszenie Polskich Kombatantów (Dziękuję)

KAWALER ORDERU VIRTUTI MILITARI
 KRZYŻA WALECZNYCH
 ZA UDZIAŁ W WOJNIE 1920 R.
 ODDAŁ SWE ŻYCIE
 ZA POLSKIE NIEPODLEGŁĄ I KATOLICKĄ
 CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI
 WIERNI MU ŻOŁNIERZE
 1995 R.

- Fundatorami pomnika byli członkowie Okręgu Związku Żołnierzy NSZ w Białymstoku oraz kombatanzi: Antoni Michalczyk, Zenon Rzędzian i Henryk Konopko.
- Pomnik poświęcił 13 listopada 1995 r. ks. Tadeusz Makowski — proboszcz parafii w Dąbrowie Wielkiej.

Pomnik pod wsią Gajrowskie (woj. suwalskie), na skraju Puszczy Boreckiej

- Krzyż z rur sześciociałowych wmurowany w płytę betonową o wymiarach 500 × 200 cm ogrodzoną słupkami z ozdobnymi łańcuchami. Na betonowej podstawie krzyża umieszczona jest płyta nagrobna o wymiarach 80 × 60 cm. Napis na płycie:

Ś † P

OFICEROM, PODOFICEROM, ŻOŁNIERZOM SZEREGOWYM
 III BRYGADY WILEŃSKIEJ NARODOWEGO
 ZJEDNOCZENIA WOJSKOWEGO OKR. BIAŁYSTOK
 POR. WŁODZIMIERZ JURASOW PS. „WIARUS”
 POR. JAN BOGUSZEWSKI PS. „BITNY”
 SIERŻ. JÓZEF KUPIEC PS. „RYSZARD”
 SIERŻ. N.N. PS. „MODRZEW” PLUT. N.N. PS. „TECZA”
 PLUT. N.N. PS. „KWIATEK” KAPR. N.N. PS. „FAŁA”
 KAPR. N.N. PS. „ŻANDARM” 14 ŻOŁNIERZY N.N. PS. N.N.
 14 ŻOŁNIERZOM O NIEUSTALONYCH NAZWISKACH
 I PSEUDONIMACH POLEGŁYM I ZAMORDOWANYM
 W DN. 16.02.1946 R. WE WSI GAJROWSKIE I OKOLICY
 PRZEZ NKWD I UB ZA WOLNOŚĆ I SUWERENNOŚĆ OJCZYZNY
 WIECZNA IM CZEŚĆ I CHWAŁA
 ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY
 NARODOWYCH SIŁ ZBROJNYCH
 OKRĘG BIAŁYSTOK

- Inicjatorem budowy pomnika był Zarząd Okręgu ZZNSZ w Białymstoku, a fundatorami — członkowie okręgu.
- Odsłonięcia pomnika dokonał 6 listopada 1994 r. Józef Wojtecki — uczestnik bitwy pod wsią Gajrowskie, a poświęcił: ks. kpt. Marian Wydra — kapelan Wojska Polskiego i ks. Ireneusz Szymkiewicz — proboszcz parafii Orłowo.

Tablica pamiątkowa w kościele w Orłowie (woj. suwalskie)

- Wykonana z granitu, wymiary: 60 × 80 cm. Treść tablicy:

Ś † P

OFICEROM, PODOFICEROM, ŻOŁNIERZOM SZEREGOWYM
 III BRYGADY WILEŃSKIEJ NARODOWEGO
 ZJEDNOCZENIA WOJSKOWEGO OKR. BIAŁYSTOK
 POR. WŁODZIMIERZ JURASOW PS. „WIARUS”
 POR. JAN BOGUSZEWSKI PS. „BITNY”
 SIERŻ. JÓZEF KUPIEC PS. „RYSZARD”
 SIERŻ. N.N. PS. „MODRZEW” PLUT. N.N. PS. „TECZA”
 PLUT. N.N. PS. „KWIATEK” KAPR. N.N. PS. „FAŁA”
 KAPR. N.N. PS. „ŻANDARM” 14 ŻOŁNIERZY N.N. PS. N.N.
 14 ŻOŁNIERZOM O NIEUSTALONYCH NAZWISKACH
 I PSEUDONIMACH POLEGŁYM I ZAMORDOWANYM
 W DN. 16.02.1946 R. WE WSI GAJROWSKIE I OKOLICY
 PRZEZ NKWD I UB ZA WOLNOŚĆ I SUWERENNOŚĆ OJCZYZNY
 WIECZNA IM CZEŚĆ I CHWAŁA
 ZWIĄZEK ŻOŁNIERZY
 NARODOWYCH SIŁ ZBROJNYCH
 OKRĘG BIAŁYSTOK

- Tablica powstała z inicjatywy ks. Ireneusza Szymkiewicza — proboszcza parafii w Orłowie. Fundatorami byli członkowie Okręgu ZZNSZ w Białymstoku.
  - Odsłonięcia i poświęcenia tablicy dokonano 6 listopada 1994 r.
- Obelisk** na cmentarzu parafialnym w Rutkach (woj. łomżyńskie)
- Obelisk wykonany został z granitu. Na nim marmurowe tablice o treści:
 Poległym żołnierzom za Polskę
 w latach 1939–1945
  - Poległym i pomordowanym 33 żołnierzom z NZW i WiN przez UB i KBW pod Śliwowem w dniu 30 kwietnia 1946 roku
 Cześć ich pamięci
- Inicjatorem budowy obelisku był proboszcz parafii Rutki — ks. Tadeusz Makowski z Zarządem Okręgu ZZNSZ w Białymstoku. Fundatorami byli: parafia Rutki, gmina Rutki oraz Okręg ZZNSZ w Białymstoku.
  - Obelisk odsłonił 14 listopada 1993 r.: ks. Tadeusz Makowski — proboszcz parafii w Rutkach, Henryk Sikorski — prezes Okręgu ZZNSZ w Białymstoku oraz wójt gminy w Rutkach, a poświęcił ks. biskup Tadeusz Zawistowski z Łomży.